

ONDERWIJS IS GOED VOOR ONS

Vermoedelijk waren de grotten van Altamira 12.000 jaar geleden klaslokalen. De tekeningen van het - destijds al uitstervende – grootwild kunnen gemaakt zijn als schoolplaten voor lessen natuurlijke historie en jachttechniek. Mogelijk is de leraar dus het oudste beroep ter wereld. Zeker is dat de Sumeriërs in de eerste grote steden 5500 jaar geleden scholen hadden en dat er sindsdien geen stad ter wereld gebouwd is zonder – vaak zeer fraai geornamenteerde – gebouwen voor kennisoverdracht. ‘Onderwijs is goed voor ons’ is geen vraag. Het is een stelling die zo vanzelfsprekend is dat we dreigen te vergeten dat we het daar volkomen over eens zijn. Dit verklaart ook de stroom zorgelijke berichten over de kwaliteit van het onderwijs, die terecht of onterecht dagelijks vele kolommen in de kranten vult. Onderwijs gaat ons aan het hart. Het is de institutie die het meest verweven is met ieders levensloop. Ieder van ons brengt er als kind en jongere meerdere jaren door, komt tijdens de loopbaan opnieuw terug en is als (groot)ouder opnieuw betrokken wanneer de (klein)kinderen naar school toegaan. Het onderwijs wordt opgevat als de route naar [A] sterkere individuen, [B] een betere economie en [C] een mooiere samenleving.

[A] Onderwijs is goed voor ieder persoonlijk

Goed onderwijs is goed voor ons wanneer het uitdaagt om gestructureerd nieuwe dingen te ontdekken. De school is niet de enige plek waar iemand leert. Een groot deel van het leren vindt net zo goed plaats thuis, op straat, op de sportvereniging, op het werk. Maar goed onderwijs is gericht op het overbrengen van zeer specifieke kennis, vaardigheden, normen en waarden waarmee je – met anderen samen - leert de wereld om je heen te begrijpen om eraan deel te nemen. Het onderwijs laat kennisverwerving niet aan het toeval over. Het onderwijs is een van de belangrijkste wegen waarlangs alle burgers zich kunnen ontplooiën.

Goed onderwijs is goed voor ons omdat het aanzet tot kritisch nadenken. Onderwijs gaat uit van het idee dat kennis verbeterd kan worden. Dat impliceert een fundamenteel kritische houding tegenover de inzichten die we vandaag koesteren. Die geïnfomatiseerde samenleving met grote hoeveelheden (on)betrouwbaarheid van bronnen in te schatten.

Goed onderwijs is goed voor ons omdat het opleidt voor een loopbaan. In een samenleving waarin de meeste groei zit in vacatures voor geschoold werk, is onderwijs de meest gerichte weg naar werk. Werk en een vak zijn overigens geen statische gegevens. Onderwijs bereidt je voor op een loopbaan. Zeker in het hoger onderwijs worden mensen breed opgeleid voor een flexibele loopbaan. Niettemin legt onderwijs de basis –soms samen met de beroepspraktijk- door een gedegen combinatie van theorie en praktijk. En onderwijs leert je leren. Niet alleen voor nu, maar ook voor de toekomst. Een houding die zorgt dat je tijdens de loopbaan regelmatig terugkeert naar het onderwijs. En met een actief alumni beleid kan het onderwijs helpen om die afstand ook niet te groot te laten worden.

Onderwijsfeiten

In 2008 zaten meer dan 3,7 miljoen kinderen en jongeren in de schoolbanken van basisschool tot universiteit. Dit is ruim 22% van alle Nederlanders. Tegelijkertijd spijkerde dat jaar 15% van de beroepsbevolking zijn kennis bij aan een postinitiële opleiding. (Bron: CBS)

kritische houding leert in een gegevens om te gaan en de

[B] Onderwijs draagt bij aan onze economie

Goed onderwijs is goed voor ons omdat het de motor is achter de kenniseconomie. Zonder onderwijs is er geen kenniseconomie. Zonder goed onderwijs, geen economische groei. De manieren waarop onderwijs bijdraagt aan de economie van Nederland zijn divers. Onderwijs levert de beroepskrachten die je in een kennisintensieve samenleving nodig hebt. In het algemeen lijkt de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt behoorlijk goed: de werkloosheid van middelbaar en hoger opgeleiden is internationaal gezien relatief laag. Een hoger opgeleide beroepsbevolking heeft een positieve invloed op de technologische ontwikkeling en de diffusie van nieuwe technologieën en draagt bij aan succesvoller ondernemerschap in het midden- en kleinbedrijf. Bovendien heeft de onderwijsduur een positief effect op de arbeidsproductiviteit van werknemers. De aandacht voor talenkennis in het onderwijs heeft bijvoorbeeld ook een gunstig effect op het vestigingsklimaat in Nederland voor (internationale) bedrijven. Investerings in het onderwijs hebben ook gevolgen voor andere aspecten van de economie. Deze voorkomen namelijk voor een groot deel de maatschappelijke kosten voor werkloosheid, criminaliteit en gezondheidszorg.

Goed onderwijs is goed voor ons omdat het bijdraagt aan het innovatief vermogen. Onderwijs levert een directe bijdrage aan de innovatie binnen bedrijven en organisaties. In de eerste plaats door het leveren van vakmensen. Maar ook door mee te werken aan nieuwe processen en producten. Anders gezegd: onderwijs levert niet alleen de metselaar, het levert ook een bijdrage aan de ontwikkeling van een nieuw cementprocedé. Lichtende voorbeelden zijn de samenwerkingsverbanden tussen technische universiteiten en hightech bedrijven. Innovatie beperkt zich niet tot deze technologische vernieuwingen. Innovatie van werkprocessen zijn net zo waardevol. Onderwijsbreed (ROC's, hogescholen en andere universiteiten) gaat men graag de samenwerking met bedrijfsleven aan.

[C] Onderwijs is goed voor de samenleving

Goed onderwijs is goed voor ons omdat het iedereen kansen biedt. Goed onderwijs kan de kansen van zijn deelnemers al binnen één generatie vergroten. Het onderwijs is de weg waarlangs succes op school (in de vorm van behaalde diploma's) meer doorslaggevend is dan iemands sociale achtergrond om te slagen in deze samenleving. Het emanciperend effect van het onderwijs is nog steeds zeer actueel. De laatste decennia is de doelgroep voor sociale mobiliteit verbreed. Inspanningen zijn niet meer alleen gericht op de arbeidersklasse, maar ook op de kinderen en jongeren uit sociaal-economisch zwakke milieus en gezinnen van nieuwkomers. Meer dan ooit moet het onderwijs zich inzetten de prestaties van deze leerlingen te vergroten. De emancipatie van deze groepen biedt een veelbelovend (economisch)

Onderwijsfeiten

Analyse van de PISA gegevens (een driejaarlijks onderzoek naar de kennis van 15 jarigen in de belangrijkste geïndustrialiseerde landen) laat een directe correlatie zien tussen onderwijsprestaties en economische groei. De OECD becijfert dat wanneer Nederland zijn PISA gemiddelde binnen twintig jaar omhoog krijgt met 25 punten (een bescheiden ambitie), dit Nederland jaarlijks 0,3 tot 0,4% extra economische groei oplevert. Dit komt neer op 1889 miljard dollar voor de komende 80 jaar. (Bron: OECD)

Onderwijsfeiten

Leerlingen met een niet-Westerse achtergrond hebben in dit laatste decennium enorme vooruitgang geboekt. In 1998/1999 bezochten iets meer dan 33.000 leerlingen het hoger onderwijs. In 2008/2009 is dit gestegen naar bijna 81.000 leerlingen. Het aantal gediplomeerden met een niet-Westerse achtergrond steeg mee, al baart de uitval nog steeds zorgen. (Bron: CBS)

potentieel.

Goed onderwijs is goed voor ons omdat het een bijdrage levert aan het beantwoorden van grote maatschappelijke vraagstukken. De lijst van maatschappelijke vraagstukken wordt steeds langer. En steeds vaker wordt naar het onderwijs gekeken, omdat verenigingen, de kerk, de overheid en soms ook het gezin, hun opvoedende rol zijn kwijtgeraakt. Niet voor niets. Onderwijs heeft de unieke positie dat alle kinderen en jongeren er mee in aanraking komen. Tegelijk past bescheidenheid. Onderwijs kan een bijdrage leveren aan de oplossing van maatschappelijke vraagstukken. Overal in het onderwijs geldt; de klas is de maatschappij in het klein. Door haar leerlingen op te leiden tot democratische en ruimdenkende burgers, draagt het onderwijs bij aan grote vraagstukken rond sociale cohesie en integratie. Tegelijkertijd kan onderwijs dit niet alleen. Ouders, de buurt, om maatschappelijke vraagstukken aan te pakken heb je iedereen nodig. Zeker in het funderend onderwijs worden ouders hier nadrukkelijk als eerst genoemd. Dat gaat verder dan het gesprek op een tafeltjesavond. De partnerschap tussen onderwijs en ouders rond opvoeden en ontplooien moet geëxpliciteerd worden. Zeker waar het gaat om de risicogroepen in onze samenleving, is er een grens aan wat de school wel en niet kan doen. Op dit moment geeft onderwijs soms te veel voorrang aan het “opvoeden” in plaats van “ontplooiën”, waardoor het onderwijs voor bepaalde groepen juist onbedoeld tekortschiet.

IS ER VOOR ONS GOED ONDERWIJS?

Over het onderwijs is een laag modder gegooid in de loop der jaren, die er met een hogedrukspuit zo snel mogelijk af zou moeten worden gespoten. Zelfs eenvoudig pareerbare uitspraken als ‘het Nederlandse Onderwijs bungelt in alle opzichten onderaan in internationale vergelijkingen’, kunnen zonder blikken of blozen geuit worden. Het lijkt wel of het onderwijs murw geslagen is, niemand reageert meer, niemand zorgt ervoor dat er een stuk op de opiniepagina verschijnt waarin staat dat we tot de best presterende stelsels ter wereld behoren.

We zijn gewend geraakt in negatieve termen te spreken over het onderwijs. De fixatie op het negatieve heeft een verklaring die merkwaardig genoeg niet gelegen is in de kwaliteit van het onderwijs. Vanwege het grote belang van het onderwijs wordt er scherp naar mogelijke tekortkomingen van het onderwijs gekeken. Laat het geen misverstand zijn: iedere leerling of student die onder zijn kunnen presteert of zelfs uitvalt, is er één te veel. Net zoals goed onderwijs persoonlijke, economische en maatschappelijke groei oplevert, zitten de kosten van onderwijs dat tekortschiet in het falen. Toch, de aanhoudende focus op tekortkomingen geeft een stroom slechte berichten, die de blik op het geheel uit het oog doet verliezen en daardoor een overmatige impuls tot verandering tot gevolg heeft. Het is de oorzaak van het beleid dat in het onderwijs al een halve eeuw gewoon is: vernieuwing na vernieuwing wordt onvolledig ingevoerd, krijgt geen tijd om uit te kristalliseren, maar wordt alweer vervangen door een vernieuwing. Ten onrechte wordt deze fixatie op het negatieve beschouwd als realisme. Je zou haast vergeten dat men redelijk tevreden is met het onderwijs. De Onderwijsmeter van 2008 laat zien dat hoewel de meeste mensen het onderwijs in het algemeen een zesje geeft, ouders de basisschool of de middelbare school die hun leerling bezoekt, waarderen met respectievelijk een 7,5 en 7,3. Natuurlijk, er is ruimte voor verbetering. Maar door de bank genomen heeft het onderwijs last van ‘het gaat met mij goed, maar slecht met het land’-syndroom. Hiermee is dit geen pleidooi voor naïef optimisme waarbij alleen de successen van het onderwijs gevierd worden. Dit is net zo onrealistisch en gaat eraan voorbij dat constructieve kritiek juist helpt het onderwijs steeds weer te verbeteren. Liever zien we dat er een betere balans gezocht wordt in de communicatie van media en beleid en manieren worden gezocht om kritiek op een constructieve manier te uiten. Wie weet is de keerzijde van de kritische houding dat we het verleerd zijn om positieve zaken (bijvoorbeeld excellentie in het onderwijs) aan te moedigen.

AGENDERING VOOR DE TOEKOMST

Onderwijs verdient evenwichtige berichtgeving

Een belangrijke taak van de Stichting van het Onderwijs is het hervinden van de balans in de berichtgeving omtrent onderwijs. Dit geldt evenzeer voor de communicatie van de Stichting van het Onderwijs zelf als voor de communicatieve uitingen van anderen. Het onderwijs is in de eerste plaats gebaat bij correcte berichtgeving, zij het negatief of positief. De Stichting moet ervoor zorgen dat per omgaande de juiste bronnen en cijfers worden gepubliceerd op een wijze die het publiek bereikt. De Stichting van het Onderwijs doet het goed wanneer het voor de media normale praktijk is om bij boude uitspraken na te gaan wat de Stichting van het Onderwijs hierover zegt.

Onderwijs moet het gesprek over investeringen en bezuinigingen aangaan

Iets dat zo belangrijk is voor onze burgers, economie en samenleving vergt voldoende middelen. Investeringen vanuit de overheid zijn noodzakelijk om de kwaliteit van het onderwijs te borgen en de economie te sterken. Zodra de onderwijssector er in slaagt helder te zijn in wat ze wel, maar vooral ook wat ze niet doet, en hierbij successen en heldere resultaten zichtbaar kan maken, is de weg vrij voor goed onderbouwde claims voor (extra) investeringen in het onderwijs. In de komende jaren komen de publieke uitgaven aan onderwijs onder druk te staan, terwijl tegelijkertijd de uitdagingen groot zijn. Denk bijvoorbeeld aan lerarentekorten die wanneer de economie weer aantrekt, waarschijnlijk verder zullen oplopen. Het is de taak van de Stichting van het Onderwijs de politiek eraan te herinneren dat bezuinigen op onderwijs, feitelijk betekent bezuinigen op de pijlers van de kenniseconomie. Tegelijkertijd ontkomt het onderwijs er niet aan om na te denken op welke manier publieke investeringen in die delen van het onderwijs –in het bijzonder het primair proces– gewaarborgd worden waar ze het meest nodig zijn. Dit is een discussie die niet volledig moet worden overgelaten aan de overheid, maar ook in het onderwijs zelf gevoerd moet worden.

Goed onderwijs maak je samen

Tot slot, onderwijs is een proces tussen lerende en leraar, maar ook anderen zijn daar bij betrokken. Onderwijs wordt uiteindelijk gemaakt in een gemeenschap. De schoolgemeenschap, de ouders, maatschappelijke organisaties, wetenschappers, inspectie, bedrijfsleven. Samen zijn wij 'onderwijzer'. De Stichting van het Onderwijs moet zich inzetten om deze gemeenschap bijeen te brengen. Het bijeenbrengen van gezamenlijke kennis uit scholen, wetenschap, onderwijsorganisaties en overheden biedt een enorme kans om onderwijs nog beter te maken.